

אמר: **טריפנא**, כשאני הטרפתי באופן הקודם שהגרים שלישי ושחט שלישי והגרים שלישי, ומכשר הוא.

ומכשרנא, עתה שהכשרתי, טריף הוא.

אמר רב הונא: שפיר קא מיכפד רב יהודה!

חדא, דאיהו שמיע ליה מיניה דרב שהכשיר בשחט שלישי והגרים שלישי ושחט שלישי, ואנא לא שמיע לי מרב, אלא מסברת עצמי אמרתי שטרפה היא.

ועוד, הרי גם בסברא יש להכשיר, כי האיכא רובא בשחיטה, שרוב הסימן נחתך על ידי שחיטה.

אמר ליה רב חסדא לרב הונא: לא תהדר בך!

דאם כן, מפסדת לה לקמייתא. לא תוכל יט-ב ליישב למה הכשרת משמיה דרב באופן הראשון, כשהגרים שלישי ושחט שלישי והגרים שלישי.

והרי, התב, מאי טעמא קא מכשרת אף על פי שבסך הכל רוב הסימן לא נחתך שם בשחיטה? משום דכי נפקא חיותא, שבשלישי האמצעי שבו נשלם הרוב ויוצאת אז החיות מהבהמה, בהכשירה קא נפקא, שעל ידי שחיטה נחתך אותו שלישי. הרי, שאין הדבר תלוי אם רוב הסימן נחתך על ידי שחיטה אם לאו, אלא הכל תלוי בשלישי האמצעי שהוא הזמן שבו יוצאת החיות מהבהמה.

ואם כן, הכא נמו, בשחט שלישי והגרים שלישי ושחט שלישי, אף על פי שבסך הכל

אמר ליה רב יוסף לרב חסדא: אטו כל רובי דעלמא רבי יוסי ברבי יהודה קתני ליה?

אמר ליה רב חסדא לרב יוסף: אנא רובא דשחיטה בלבד קאמינא, דשמענא להו דפליגי.

הגרים בשלישי הראשון ואחר כך שחט שלישי במקום הראוי לשחיטה והגרים שוב בשלישי האחרון:

רב הונא אמר רב: כשרה השחיטה. רב יהודה אמר רב: טרפה. כלומר, פסולה השחיטה.

ומבארין טעמייהו: רב הונא אמר רב כשרה, שהרי כי נפקא חיותא, דהיינו בשלישי האמצעי שאז נשלם חיתוך הרוב של הסימן ויוצאת חיות הבהמה, בשחיטה קא נפקא, שהרי השלישי האמצעי היה על ידי שחיטה נמצא שחיות הבהמה יצאה בשחיטה הלכך כשרה השחיטה. (139)

רב יהודה אמר רב: טרפה, משום דבעינן רובא בשחיטה. שרוב הסימן [ולאו דוקא הראשון] יחתך על ידי שחיטה, וליכא, שהרי שני שלישים מהקנה נחתכו על ידי הגרמה.

שחט שלישי והגרים שלישי ושחט שלישי, רב יהודה אמר רב, כשרה, שהרי בסך הכל רוב הקנה נחתך על ידי שחיטה.

אתו, שוילוח לרב הונא, אמר להו, טרפה [לא משמיה דרב אמר זאת, אלא מסברת עצמו].

שמע רב יהודה מה שפסק רב הונא, איקפד!

וקאמר, שאל את רב יהודה: שחט שלישי והגרים שלישי ושחט שלישי, מהו? אמר ליה: שחיטתו כשרה.

שוב שאלו: הגרים שלישי ושחט שלישי והגרים שלישי, מהו?

אמר ליה רב יהודה: שחיטתו פסולה, כשיטת רב יהודה בשתי השאלות לעיל.

שוב שאלו: שחט במקום נקב, דהיינו, שהיה חצי קנה חתוך מאליו בצדו החיצוני לצד הצואר [שאינו נטרף בכך כל עוד לא נחתך רוב הקנה], והמשיך וחתך בתוך החתך, והשלים לרוב, מהו?

אמר ליה רב יהודה: שחיטתו כשרה. (140)

ושוב שאלו: שחט ופגע בו נקב, שחצי הקנה היה חתוך בצדו הפנימי לצד העורף, והוא התחיל לשחוט בצד החיצוני השלם. וכיון ששחט החצי נפגש עם החתך, מהו?

אמר ליה רב יהודה: שחיטתו פסולה.

אזל רבי אבא, אמרה לשתי התשובות של רב יהודה בשחיטה של קנה שהיה בו נקב, קמיה דרבי אלעזר. אזל רבי אלעזר, אמרה קמיה דרבי יוחנן.

אמר ליה רבי יוחנן לרבי אלעזר: מאי שנא אם היה הנקב בצדו החיצון דאמר רב יהודה

רוב הסימן נחתך על ידי שחיטה, יש להטריפה, כי נפקא חיותא, בהגרמה קא נפקא, כיון שהשליש האמצעי היה על ידי הגרמה.

איקלע רב נחמן לפרא. בעו מיניה: שחט שלישי והגרים שלישי ושחט שלישי, מהו?

אמר לחו: לאו היינו, האם אין זה כמו דרבי אלעזר בר מניומי. דאמר רבי אלעזר בר מניומי: שחיטה העשויה כמסרק, היינו שהחיתוך לא היה ישר אלא יוצא ממקום השחיטה וחוזר, כשרה. הרי שהכשיר בשחט והגרים ושחט.

ודחינן: ודלמא מה שהכשיר רבי אלעזר בר מניומי הוא דוקא כששחט הכל במקום שחיטה, אלא שלא חתך ישר אלא נטה הצידה מהמקום שהתחיל בו לשחוט וחזר אליו. אבל אם יצא ממקום הראוי לשחיטה, לא הכשיר רבי אלעזר בר מניומי.

ותמהינן: במקום שחיטה, מאי למימרא? מה חידוש השמיענו רבי אלעזר בר מניומי בזה שהשחיטה כשרה?

ותרצינן: מהו דתימא, בעינן שחיטה מפורעת, שהחתך יהא גלוי וניכר, וליכא, כיון שלא חתך ישר לא ניכר היטב החתך, קא משמע לן שאף על פי כן כשרה היא.

יתיב רבי אבא אחוריה דרב כהנא, ויתיב רב כהנא קמיה דרב יהודה, ויתיב רב כהנא

התוס'.

140. רב כהנא ידע הדין שהשחיטה כשרה בחצי קנה פגום אלא שאל שאלה זו כהקדמה לשאלה

הונא כאן שסותרים לכאורה את דברי רב הונא לעיל שפוסל אפילו הגרים שלישי ושחט שני שלישי, עיין ברש"י בע"ב ד"ה הכא, ובתוס' כאן ד"ה הגרים, ובמהרש"א ובמהר"ם בדברי

כשרה, לבין אם היה הנקב בצדו הפנימי, דאמר פסולה?

אמר ליה רבי אלעזר לרבי יוחנן: שחט במקום נקב, נעשה כמי ששחט עובד כוכבים חצי הראשון של הקנה, ונמר ישראל את השחיטה. שהדין הוא שכשרה משום שיציאת חיותה של הבהמה שהיא בשעת חיתוך הרוב של הסימן נעשה בידי ישראל, וכאילו כל השחיטה נעשתה על ידו. וכן בנקב זה שהיה בצדו החיצון של הקנה והמשיך לשחוט בתוכו, הרי יצאה חיות הבהמה בשחיטה כשרה.

אבל, אם שחט ופגע בו נקב, נעשה כמי ששחט ישראל החצי הראשון, ונמר עובד כוכבים את השחיטה, שהשחיטה פסולה כיון שעל ידי העובד כוכבים יצאה חיות הבהמה, וכאילו כל השחיטה נעשתה על ידו. והוא הדין בשוחט חצי הקנה ולאחר מכן נפגש עם החצי החתוך, הרי יצאה החיות של הבהמה על ידי החתך שנעשה מאליו, ולא על ידי שחיטה כשרה.

קרי עליה רבי יוחנן על רבי אלעזר: עובד כוכבים! עובד כוכבים! לגלג על מה שהשווה הדבר לשחיטת עובד כוכבים, לאמור: אפילו תאמר כל היום "עובד כוכבים — עובד כוכבים", אין הדברים דומים, כדלהלן.

אמר רבא: שפיר קרי עליה "עובד כוכבים — עובד כוכבים", לפי שיש לחלק בין הדברים. כי בשלמא התם, כששחט ישראל וגמר עובד כוכבים, מדהוה ליה לישראל

למשחט רובא ולא שחט אלא חציו, הרי הישראל לא עשה כלום בשחיטתו והעובד כוכבים הוא שהשלים לרוב, וממילא כי נפקא חיותא, בידא דעובד כוכבים קא נפקא, וכאילו הוא עשה כל השחיטה, ולכן פסולה השחיטה.

אלא הכא, בשחט ופגע בו נקב, מכדי משחט שחיט, כלומר, כשהוא שוחט החצי, הרי אז נשלמה שחיטת הסימן, ואם כן, מה לי במקום נקב, מה לי פגע בו נקב? שגם אם הנקב היה בצד הפנימי, הרי הנקב קדם לשחיטתו, ונמצא שלא החתך שהיה מאליו השלים את השחיטה, אלא אדרבה, הוא בשחיטתו בצד החיצון משלים את חיתוך הסימן, ועל ידו נחתך רוב הסימן ויצאה חיות הבהמה. והלכך יש לומר דכשרה היא.

מתניתין:

השוחט מן הצדדין, בצידי הצואר, שחיטתו כשרה. ואפילו לכתחילה מותר לשחוט מן הצד. ונקטה המשנה "השוחט", דמשמע דייעבד, משום הסיפא ד"המולק מן הצדדין", שהשמיענו שגם בדיעבד פסולה.

המולק חטאת העוף או עולת העוף מן הצדדין, מליקתו פסולה. כי במליקה כתוב שתהא "ממול ערפו", שהוא אחורי הצואר, ולא בצידי הצואר.

השוחט מן העורף, מאחורי הצואר, שחיטתו פסולה. לפי שהוא חותך את המפרקת קודם שיגיע לסימנים, ונעשית טרפה קודם

שחיטה. (141)

המולק מן העורף, דהיינו ממול העורף, שהוא למטה מהעורף, מליקתו כשרה אפילו לכתחילה.

ונקטה המשנה לשון דיעבד, משום "השוחט מן העורף", שאפילו דיעבד פסולה. ואף על פי שהוא חותך את המפרקת קודם הסימנים, אין בזה חסרון, משום שכך היא מצות המליקה שיחתוך המפרקת ואחר כך הסימנים. והרי זה דומה לכל שחיטת הושט שלא אומרים שבתחילת השחיטה כבר נעשה טריפה על ידי שהסכין נקב את הושט ואיך תוכשר לאחר מכן? אלא השחיטה כשרה כיון שזו צורת השחיטה, והוא הדין במליקה.

השוחט מן הצואר כדרך כל השחיטות שחיטתו כשרה אפילו לכתחילה.

המולק מן הצואר — מליקתו פסולה, שהמליקה צריכה להיות ממול העורף.

שכל העורף, היינו ממול העורף, כשר למליקה, וכל הצואר כשר לשחיטה.

נמצא שמקום הכשר בשחיטה פסול במליקה. ומקום הכשר במליקה פסול בשחיטה.

גמרא:

ודנה הגמרא: מאי "עורף" דקתני במשנה?

אילימא עורף ממש שהוא מאחורי הראש כנגד הפנים, תיקשי: מאי אריא שוחט שהוא פסול בעורף אפילו מולק נמי פסול דהא "ממול ערפו" אמר רחמנא ולא ערפו?

ומתרצינן: אלא מאי "עורף", ממול עורף: למטה מהעורף, שהוא המקום שכנגד הצואר. בדקתני סיפא דמתניתין: כל העורף כשר למליקה. ומכאן ראייה שאין הכונה לעורף ממש, שהרי העורף הוא מקום קטן ולא שייך לומר בו "כל העורף", אלא ודאי הכונה למול העורף, שהוא מקום גדול יותר.

ודנה הגמרא: מנהני מילי ש"ממול ערפו" אינו העורף ממש?

דתנו רבנן: "ממול ערפו", היינו "מול" הרוואה את העורף, המקום הסמוך לעורף, מתחתיו, שהוא "רוואה" את העורף.

וכן הוא אומר בבלק, שאמר על בני ישראל "והוא יושב ממולי". ובודאי לא נתכוין שהם יושבים עליו ממש, אלא שהוא רואה אותם. הרי מוכח ש"מול" הכונה למקום הסמוך לו בשטח ראייתו. ואומר "כי פנו אלי עורף ולא פנים".

והוינן בה: מאי "ואומר"? מה למדנו מהמקרא הנוסף לגבי משמעות של "ממול עורף"? שהרי הפסוק הזה אינו מדבר אלא על העורף!?

ומתרצינן: לכך אנו צריכים את הפסוק הזה, משום דוכי תימא, עורף גופיה לא ידעינן חיבא הוא, כדי שעל ידי זה נדע מול דיריה חיבא הוא, לכך אומרת הברייתא, תא שמע,

ונחלקו בכונת בני רבי חייא:

איכא דאמרי, דעת בני רבי חייא היא, שמצות המליקה היא שיחתוך קודם את השדרה והמפרקת, ואחר כך את הסימנים. ואף כשמחזיר את הסימנים לאחורי העורף ומולק רק אותם, גם בכך היא מצותה.

ואיכא דאמרי, כך אמרו בני רבי חייא: מצות המליקה היא שמחזיר דוקא את הסימנים, וחותרך אותם בלבד. אבל אם חתך השדרה תחילה, פסולה המליקה.

"כי פנו אלי עורף ולא פנים". מכלל, דעורף להדי פנים הוא. שהעורף הוא כנגד הפנים, ולא כנגד הצואר. שאם היה כנגד הצואר, היה צריך לומר "כי פנו אלי עורף ולא צואר". ועכשיו, שידענו שהעורף הוא כנגד הפנים, הרי ש"מול העורף" הוא כנגד הצואר.

אמרי בני רבי חייא: מצות מליקה כך היא: מחזיר סימנים, מסובב ומביא את הסימנים לאחורי העורף, ומולק שם בצפורן את הסימנים בלבד. ואילו את השדרה והמפרקת אינו חותרך כלל. (142)

המפרקת כשרה השחיטה. והמשנה מדברת דוקא באופן שלא עשה כן.

142. רש"י פירש שמחזיר את הסימנים וחותרך לבדן. וכן פירש בסמוך, למאן דאמר "אף מחזיר", שכשמחזיר די במליקת הסימנים לבדן, ולא צריך לחתוך גם המפרקת.

ולולי דברי רש"י היה משמע להיפך, שגם מאן דאמר מחזיר, מודה שצריך לחתוך "גם" המפרקת אחר שחתך הסימנים.

ובטעמו של רש"י בארו הראשונים, שרש"י הוציא דבר זה מהאמור להלן [כ ב] "וכי מתה, עומד ומולק!?!". ושיטת רש"י שם שבמליקת הסימנים לבדן מתה [כך למדו הראשונים בשיטת רש"י שם. ועיי"ש ברמב"ן ורשב"א שהשיגו על רש"י בזה, והם סוברים שבסימנים לבד אינה מתה. ועיי"ן מהרש"א שם, שנקט דגם שיטת רש"י כן]. ומכח זה הוציא רש"י שכאשר מחזיר סימנים, די במליקת הסימנים לבדן, ואינו צריך לחתוך אחר כך את המפרקת.

וכתב בספר הערות למסכת חולין מהגרי"ש אלישיב [כתב יד] שיש לתמוה, שהרי אמרו בברייתא להלן [כא א]: כיצד מולקין חטאת

העוף? חותרך שדרה ומפרקת בלא רוב בשר. הגיע לזושיט או לקנה, חותרך סימן אחד או רובו ורוב בשר עמו. ומשם יש לתמוה על שיטת רש"י [כפי מה שלמדו הראשונים ברש"י] שבחיתוך הסימנים לבד היא מתה, אם כן, למה צריך לחתוך רוב בשר אחרי חיתוך הסימנים, ויקשה, וכי מתה עומד ומולק. ובאמת מכח קושיא זו מוכיח המהרש"א שגם רש"י מודה לשאר הראשונים שבחיתוך סימנים לבדן אינה מתה, אך עדיין יקשה לפי מה שלמדו הראשונים ברש"י, מה יענה רש"י על ברייתא זו.

וביאר, שבמליקה יש שני דינים, האחד ה"מתיר" שבמליקה, וזהו דין מקביל לדין ה"שחיטה". והשני קיום "מצוות מליקה". [ובעולת העוף יש דין שלישי, והוא קיום "מצוות הבדלה"] וזה פשוט לש"ס, שה"מתיר" במליקה הוא רק בסימנים ובסימן אחד, וכמו בשחיטה, ואילו חיתוך המפרקת זהו רק מצד "מצוות מליקה".

ולכן נראה, שכל מה שהוקשה לש"ס "וכי מתה עומד ומולק", זהו רק לענין מה ששייך ל"סימנים", שזהו ה"מתיר" שבמליקה, ועל זה הוקשה לש"ס "וכי מתה עומד ומולק". אבל

אלא לאו, שמע מינה, דבני רבי חייא אף מחזיר אמרי. ואם מלק בלא שהחזיר, ודאי כשר. ומתניתין מדברת בלא אהדר הסימנים, אלא חתך השדרה והמפרקת קודם מליקת הסימנים. ולכן רק מליקה כשרה באופן הזה, אבל שחיטה באופן כזה פסולה, שהרי נטרפה קודם לכן על ידי שבירת המפרקת.

אמר רבי ינאי: יקבלו הרובין, הנערים בני רבי חייא, את תשובתן. שיש להקשות עליהם ממשנתנו, דקתני "נמצא, כשר בשחיטה פסול במליקה. כשר במליקה פסול בשחיטה", למעטי מאי? מה באה המשנה להשמיענו? אם לומר שהצואר כשר לשחיטה ופסול למליקה, והעורף כשר למליקה ופסול לשחיטה, הרי כבר נשנה כל

ומסתברא, כמאן דאמר שבני רבי חייא אמרו: אף מחזיר.

ממאי? מדקתני במתניתין "השוחט מן העורף, שחיטתו פסולה המולק מן העורף מליקתו כשרה".

כ-א ואי סלקא דעתך, מחזיר דוקא אמרו, הרי שמשנתנו המכשרת מליקה מהעורף אף היא מדברת בשהחזיר הסימנים, אם כן תיקשי: מאי איריא מולק דכשר מהעורף, והרי אפילו שוחט מן העורף נמי יהא כשר? שהרי מחזיר הסימנים לאחורי העורף ושחט אותם בלבד, ולא נעשה העורף טריפה קודם שחיטה על ידי שבירת המפרקת. (143)

כוונת רש"י "דחותך הסימנין לברדן" היא, שמצד ה"מתיר" שבמליקה סגי בחיתוך הסימנין לברדן. ובוה חלוק דין המליקה כשמחזיר, מדין המליקה כשאינו מחזיר. דכשאינו מחזיר ומתחיל במפרקת תחלה, אז המפרקת היא חלק מ"המתיר", וה"מתיר" הוא ע"י שדרה ומפרקת וסימנין. אך כשמחזיר הסימנין, אז ה"מתיר" הוא רק בחיתוך הסימנין לברדן ואילו המפרקת שחותך אחר כך זהו רק כדי לקיים מצוות מליקה. אבל לעולם מודה רש"י שצריך לחתוך המפרקת אחר הסימנין, ורש"י הוציא דין זה שהמפרקת אחר הסימנין אינה חלק מה"מתיר" מכח הקושיא "וכי מתה עומד ומולק".

והנפקא מינה כמה שאין זה חלק מה"מתיר", היא לענין אם פוסל בוה שהייה, או מחשבה, עיין בגמרא זבחים.

143. ובשחיטה אין צורך שיהא דוקא מהצואר, שהרי גם מצדי הצואר שנינו במשנה דכשרה.

לענין חיתוך המפרקת [או רוב כשר] לא יתכן להקשות "וכי מתה עומד ומולק", וכעין מה דמשני רבא על סימן שני בעולת העוף, שהוא כדי לקיים מצוות הברלה, על דרך זה יש לתרץ על חיתוך רוב בשר שבא אחרי חיתוך הסימנין, שהוא כדי לקיים מצוות "מליקה" וכו"ל.

וכאמור, קושיית הש"ס "וכי מתה עומד ומולק" היא על ה"סימנין", שהן באין "להתיר" ועומדים במקום שחיטה. ומיושבת קושיית המהרש"א הנ"ל.

אלא שמעתי יש לתמוה על דברי רש"י כאן שכתב דלמ"ד מחזיר אין צריך לחתוך המפרקת אחרי חיתוך הסימנין. וביארו הראשונים דטעמו של רש"י הוא משום "וכי מתה עומד ומולק". וקשה, דאכתי נימא דצריך לחתוך המפרקת מדין קיום "מצוות מליקה", וכמו שמצינו בברייתא שצריך לחתוך רוב בשר אחרי חיתוך הסימנין.

וצריך לומר, שלעולם מודה רש"י שצריך לחתוך המפרקת אחר מליקת הסימנין. אלא